

ნორმის პირველი ვერსია მოამზადა აკაკი შანიძემ, გამოქვეყნებულია 1970 წელს „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმებში“.

ნორმის პროექტის ახალი რედაქცია 2019 წელს შეიმუშავა **ვახტანგ მაღრაძემ**.

წინამდებარე პროექტი განხილულია თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს სხდომაზე (01.07.2019).

პროექტი დამტკიცებულია სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის ექსპერტთა კომისიის სხდომაზე (02.08.2019).

ვითარებითი ბრუნვის ფორმა

სალიტერატურო ქართულში (ძველი წერილობითი ძეგლებიდან მოყოლებული დღემდე) ვითარებითი ბრუნვის ნიშნად თანხმოდგანფუძიან სახელებთან გვაქვს **-ად**, ხოლო ხმოვანფუძიანებთან – **-დ**, თუმცა XVII-XVIII საუკუნეების ტექსტებსა და ცოცხალ კილოებში თავს იჩენს **-დ**-ს დაყრუებული ვარიანტი (თანხმოდგანფუძიანებთან გვხვდება **-ათ**, ხოლო ხმოვანფუძიანებთან – **-თ**). კილოების გავლენით **-ათ** და **-თ** დაბოლოებანი ჩნდება სალიტერატურო ენაშიც.

ვითარებით ბრუნვაში **-დ**-ს **-თ**-დ ქცევა განცალკევებით მდგომი მოვლენა არ არის. ამგვარივე ხასიათისაა **-ბ**-ს დაყრუება და მისგან **-ფ**-ს მიღება: **ვაკეთებ**, **ვამზოფ**, **ვაწყოფ** და სხვ.

ბოლოკიდური მჟღერი ბგერის დაყრუება, რა თქმა უნდა, არ გულისხმობს იმას, რომ ყრუ ბგერა უნდა დაიწეროს. შდრ.: ზმნათა **-ებ** და **-ოფ** სუფიქსებიანი დიალექტური ვარიანტები, რომლებიც, ბუნებრივია, მცდარ ფორმებად მიიჩნევა. ამ შემთხვევაში **-ბ** (და არა **-ფ**) რჩება იმის გამო, რომ ის უცვლელად არის წარმოდგენილი **აკეთებს**, **ამზობს**, **აფერადებს** და ა. შ. ტიპის ზმნებში.

-ებ და **-ოფ** სუფიქსების მსგავსად დიალექტურია ვითარებით ბრუნვაში გამოვლენილი **-ც**, რომლის პირვანდელი სახე **-დ** მკვიდრად არის დაცული ვითარებითისაგან ნაწარმოებ ფორმებში. ასეთე-ბია:

ა) წილობითი რიცხვითი სახელები: **მესამედი**, **მეოთხედი**, **მეათედი**, **მეასედი** და სხვ.

ბ) ყველა ის სახელი, რომელთა ფუძედ ვითარებითი ბრუნვის ფორმა გამოყენებულია: **გულად** – **გულადი** – **გულადობა**, **პირად** –

პირადი – პირადობა, თვალად – თვალადი – თვალადობა, ტანად – ტანადი – ტანადობა და სხვ.

ცალკე უნდა აღინიშნოს **უნებლიეთ** ფორმის შესახებ, რომელიც ძველი ქართულიდან მომდინარეობს და მართებულად არის მიჩნეული სალიტერატურო ენისთვის. თანამედროვე ქართულში დასტურდება აგრეთვე **უნებლიედ** ვარიანტი, რომელიც **უნებლიე** ზედსართავი სახელის ვითარებითი ბრუნვის ფორმაა და ძირითადად გამოიყენება ზმნისართის ფუნქციით: **უნებლიედ** შეცდა, **უნებლიედ** წაეშალა (შდრ.: **კარგად** ხატავს, **ლამაზად** წერს, მწარედ მოტყუვდა...). აღნიშნული ფორმა უნდა იქნეს მიჩნეული მართებულ ვარიანტად.

უნებლიედ ვისმინე, რაც ხვეისბერს შენ უთხარი, ჩემო (ვ. გამსახურდია);

ოი, – **უნებლიედ** აღმოხდა ბავშვს, – საწყალი, საწყალი (გ. რჩეულიშვილი);

ქართული კულტურის ევროპულობა **უნებლიედ** იქცა ამ ფესტივალის ერთ-ერთ მთავარ ტენდენციად (დ. კაკაბაძე)...

ვითარებითი ბრუნვის ფორმის წარმოებისას უნდა გატარდეს შემდეგი წესები:

1. ვითარებითი ბრუნვის ნიშანი თანხმოდანფუძიანებთან უნდა იყოს **-ად**, ხმოდანფუძიანებთან – **-დ**: **კაცად** (და არა კაცათ), **მეგობრად** (და არა მეგობრათ), **სახლად** (და არა სახლათ), **სოფლად** (და არა სოფლათ), **გზად** (და არა გზათ), **მზედ** (და არა მზეთ), **ყრუდ** (და არა ყრუთ), **წყაროდ** (და არა წყაროთ), **დიდად** (და არა დიდათ), **კარგად** (და არა კარგათ), **ცუდად** (და არა ცუდათ), **მწარედ** (და არა მწარეთ), **სამად** (და არა სამათ), **რვად** (და არა რვათ), **რად** (და არა რათ) და სხვ.

2. ერთი ჯგუფი სიტყვებისა (კერძოდ, ზმნისართებისა), რომლებიც მოქმედებითი ბრუნვისგან მიიღებიან ან ფუძეში შეიცავენ **თ**-ს, დაიწერება **თ**-თი (და არა **დ**-თი): **გარეთ**, **ზემოთ** (// **ზევით**), **ქვემოთ** (// **ქვევით**), **წინათ**, **უკეთ**, **ალბათ**, **შიგნით**.

შენიშვნა: უნებლიეთ ფორმა მართებულად უნდა მივიჩნიოთ ტრადიციულად დამკვიდრებულ გამოთქმაში „**ნებსით თუ უნებლიეთ**“.

The Form of the Equative Case

Summary

In literary Georgian (since the time of the old written monuments) the equative case marker with consonant-base nouns is **-ad** while it is **-s** with vowel-base words. However, in the texts and oral dialects of XVII-XVIII centuries the voiceless variant of **-d** emerges (with consonant-base words having **-at** and vowel base words having **-t**). Under the influence of the dialects, the endings **-at** and **-t** enter the literary language as well.

The following rules should be taken into consideration when using the equative case marker:

1. The equative case marker should be **-ad** with the consonant-base words while it should be **-d** with vowel-base nouns, e.g. *ḳacad* (not *ḳacat*), *ḳargad* (not *ḳargat*), *mḳared* (not *mḳaret*), *mecxred* (not *mecxret*), *rad* (not *rat*), etc.
2. A part of words (namely, adverbs) that are derived by the instrumental case marker or include **t** in the base should be written with **t** and not **d**, e.g. *garet*, *zemat* (// *zevit*), *kvemat* (// *kvevit*), *ḳinat*, *uḳet*, *albat*, *ḡignit*.

Note: The form *unebliet* should be considered to be correct in the traditionally established expression “*nəbsit tu enebliet*”.